

Vse splese, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Frančiškanska ul. 6/l. Vse pošiljave je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštnine. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverjeništvo Ljubljana

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna šte. 1 Din. Članstvo „Pov. UJU“ — Ljubljana“ ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne notice vseh vrst je plačati po Din 2'50 od petih vrst. Inzeratni davek posebej. Pošt. čk. ur. 11.197.

„Demon naše narodne misli“.

Pod tem naslovom je izšel v »Narodni Prosveti« članek predsednika UJU tov. Milutina Stankovića, ki ga je klerikalni »Slovenec«, glavno glasilo naših federalistov in prikritih republikancev ponatisnil v celoti in ga je strastno porabil proti vodstvu in članom Pov. UJU — Ljubljana. Tudi drugi članek tov. Milutina Stankovića je »Slovenec« ponatisnil in uporabil proti slovenskemu učitelstvu.

Dasi je imei tov. Milutin Stanković gotovo najboljše namene, vendar ne moremo odobravati sedanje njegove smeri. Idealist je, teoretik, ki ne pozna klerikalizma in pogubonosne politike njemu podobnih strank, ki odločno sedaj teže v prečanskih krajih v republikansko smer. Vse druge razmere presoja s stališča srbskih razmer.

Njegova koncepcija, na katero nas hoče spraviti, je velika zmota!

Prihajajo nam pisma naših najboljših pristašev, naših najzvestejših in najudanejših privrženecv Udruženja, članov, ki se prav dobro zavedajo prave smeri našega Udruženja in katerih sodba je prav dobro označena v enem stavku, ki ga posnemamo in se glasi: »Ko sem čital članek »Demon naše narodne misli«, sem imel občutek, kakor da sedim med dobrimi prijatelji, pa mi najboljši izmed najboljših nenadoma zasadi nož v srce. Čutil se je bolj strankarja, kakor tovariša in prijatelja.«

Demon naše nacionalne misli je bil in je klerikalizem, kateremu se je v veliki zmoti izročilo prosveto naše države v roke in ki je ta svoj požojaj najstrastneje izrabil proti naši nacionalni misli.

Velika sreča, da je vladal samo tri mesece, v avgustu, septembru in oktobru 1924, evo dokazov:

V ustavni monarhiji so se v tej dobi strastno preganjali in zatirali monarhisti, privrženici kraljevine so se zapostavljali celo s kraljevim ukazom; protežirali so se pa strastni, odkriti in s federalističnim plaščem prikriti republikanci.

Moč in veljavo so imeli nasprotniki edinstvene države in nepomirjivi sovražniki kralja.

Široke mase ljudstva so se zastrupljale z indiferentizmom do nacionalizma in patriotizma, ker se je hotelo s tem gnati državo v centrifugalni vrtinec.

Nad učitelstvom, izvzemši Srbijo, se je vršila strašna tiranija. Odstavljalo se ga je, premeščalo in upokojevalo. Med ljudstvom se je organiziralo divje preganjanje nacionalnega učiteljstva: Odpovedovali so jim stanovanja, poviševali stanarino, odstavljali so jih kot tajnike kraljnih šolskih svetov, delali so ovadbe, celo k sodniji so jih tirali s krivičnimi pričami.

Tisti, ki je ustavil to satansko početje bivšega prosvetnega režima, je kakor Kristus, ki je z bičem izgnal oskrnjevalce iz templja — prosvete.

Šolstvo je pričelo propadati: septembra in oktobra ni bilo skoraj nobene pouka; obisk se je slabil z odredbami ministra prosvete; šolske zamude se niso več obravnavale; zavladae so desolatne razmere: na nekatere šole se je iz partizanskih oziriv nastavljal več učiteljev nego je bilo razredov, po no učiteljev je bilo na razpoložanju, druge šole so bile pa brez učiteljstva in brez pouka.

Prosvetna politika se je razvila po celi državi v antinacionalni smeri. Protežirale so se z odredbami nemške, madžarske in italijanske šole v državi. Nemcem, Madžarom in Italijanom so se dajale nacionalne šolske koncesije. v prvi vrsti na škodo našega nacionalizma in posebno prosvete. V Vojvodini, Prekmurju in v mariborski oblasti je pod temi razmerami rasel nemškimi in madžarskim renegatom greben in je bil nemogoč vsak nacionalni napredek ob meji, ki je bil nujno potreben že radi naših zatiranih rojakov onstran meje.

Antinacionalna prosvetna politika je vzcvetela — pravi demon naše nacionalne misli se je pokazal, ko je dobil klerikalizem prosveto v roke.

Poglejte, kaj je napravil pri prosvetnem oddeljenju v Splitu; kaj je napravil z Glavnim Prosvetnim Svetom v Beogradu; kaj je napravil z načelnikom umetniškega oddeljenja g. Odavičem; kaj je napravil na Hrvatskem, kjer je postavil v Glavni Prosvetni Svet največje nasprotnike nacionalne koncepcije v prosvetni in državni politiki?

Tov. Milutin Stanković ima velike zasluge za učiteljstvo in za našo organizacijo. Prelepa je njegova teorija v spisih, a praksa je pokazala, da je sedaj v veliki zmoti. **Partija nam ne sme biti več kot učiteljstvo, več kot organizacija. Nikdar ne bomo pripravljani za partijo žrtvovati večino učiteljstva strastnemu preganjanju in tudi organizacije ne.**

Tov. Stanković je pa pristal na tako koncepcijo, ker ni poznal klerikalizma v praksi, ki je pravi demon naše nacionalne misli, zaradi česar se učiteljstvo bori proti njemu.

Učiteljstvo ne bo zamenjalo jasne smeri nacionalnega in državnega edinstva, za katero se je sedaj borilo, z megleno koncepcijo, ki nam je v preteklih mesecih pokazala jasno, da ne daje nobenih garancij bodočnosti države, najmanj pa nacionalni prosvetni politiki.

Vajeno je bilo učiteljstvo zapostavljati, vajeno trpljenja in dela. Protestirati pa moramo proti nasiljem, kakršnih še prej nismo imeli v državi. Ščutil nas je zakon, v zadnjih treh mesecih se je pa zakon poljubno tolmačil.

Zakonodajalec je spisal člen 71. čin. zakona za potrebe, ne pa za nasilja. In če je šla reakcija sedaj odločno predaleč, je to pripisati prvotnemu nasilju in na-

silnežem, ki so zlorabili prvi ta člen; kdor krivice popravlja, je pravičen sodnik — odrešenik.

Tudi v drugih državah se menjajo vlade, tedaj se menja nekaj osebnih sekretarjev in višjih uradnikov, ne gre se pa tako daleč, da se premešča celo učiteljstvo in nižje uradništvo — kakor je to pričel delati bivši prosvetni režim, ki je gonil najboljše nacionalno učiteljstvo iz kraja v kraj in nam je s tem predstavljaj najizrazitejšega demona nacionalne misli.

Tako početje tira državo v propast!

Zato je učiteljstvo zahtevalo ločitev šole od politiške oblasti in zakon, ki štiti uradništvo pred preganjanjem politiških

Dr. Koroščevi nadzorniki postavljeni za špionažo pri učiteljskih društvih.

Prosvetni oddelek za Slovenijo.

Ljubljana, dne 7. okt. 1924.

Štev. 17.357.

Predmet: Razveljavljenje odloka viš. šol. sveta z dne 16. dec. 1919, s katerim so dnevi učit. zborovanja pouka prosti.

G. velikemu županu mariborske oblasti (v lastne roke)

v Mariboru.

Ker sem doznal, da se na zborovanju učiteljskih društev neopravičeno in grozilno hujska proti obstoječi vladi, prošim gospoda velikega župana, da odpošlje na ta zborovanja svojega zastopnika.

Šef oddelka:

Vadnjal s. r.

Veliki župan mariborske oblasti

Štev. 2756 (preds.)

Maribor, dne 15. okt. 1924.

Vsem srezkim poglavarjem

v vednost z naročilom, da odredé na zborovanja zgoraj omenjenih društev srezkega šolskega nadzornika, ki naj Vam o poteku zborovanja pisмено poroča.

Veliki župan:

Dr. Vodopivec s. r.

strank; prosveto naj upravljajo šolniki, po predpisih in zakonih, ne pa po politiki.

Koncepcija, na katero se nas hoče spraviti sedaj in ki je vladala v prošlih treh mesecih, je odločno napačna, ker nas tira proč od gornjih principov. V njej se je izkazal klerikalizem kot pravi demon naše nacionalne misli in ko se mu je dalo prosveto v roke, je znal zatirati nacionalno misel po celi državi in razume! je vreči kocko razdora tudi sedaj potom Davidovičevega krila demokratske stranke med naše stanovske vrste.

Toda ni se posrečilo klerikalni politiki razdvojit UJU pod prejšnjim režimom v Sloveniji in smo uverjeni, da se ne bo posrečilo nas razdvojit zaradi politike sedaj — v državi.

Gospodu srezkemu šolskemu nadzorniku I. I. v vednost in ravnanje. Proti povrnitvi. Srezki poglavar: I. I.

Okrajni šol. svet dne X/11. 1924.

Štev. . . .

Gospodu I. I., predsedniku Učit. društva za okraj

V

Ker se mora na odlok velikega župana mariborske oblasti z dne 15. okt. 1924, šte. 2756/preds. odrediti na vsako zborovanje učiteljskih društev srezki šolski nadzornik kot zastopnik vlade, se naroča, da javite semkaj vsako zborovanje učiteljskega društva najmanj teden dni poprej.

Podpis.

Vsi ti odloki so bili izdani v eri klerikalnega prosvetnega režima v Sloveniji. Razumljivo je, da bi na podlagi poročil skušali klerikalci preganjati napredno učiteljstvo, če bi količkaj zinilo o škandaloznih prosvetnih razmerah, ki so zavladale.

Iz tega je razvideti teror, ki so ga hoteli klerikalci izvajati, če bi še nadalje vladali. Proste dni za zborovanja so prepovedali in če bi prirejalo učiteljstvo zborovanja ob svojem prostem času, bi ga preganjali klerikalni šolski nadzorniki.

Peklenski so bili načrti klerikalcev...

Koraki pov. UJU za redno izplačevanje akontacij upokojevcem, vdovam in sirotam.

Ker je finančni minister bivše vlade »zakona in reda« g. Spahto uknil odlok, s katerim so se penzijski prejemki in akontacije ob upokojitvi redno izplačevali nepretrgoma naprej, je šel poverjenik UJU L. Jelenc osebno intervenirati v zadevi k delegatu g. dr. Šavniku; Pov. UJU pa je tudi na druga merodajna mesta poslalo sledečo vlogo:

Ob upokojitvi uradnikov se je dogajalo, da so upokojeni uradniki, ko so bili razrešeni službe, ostali po več mesecev brez vsakih prejemkov, proti določilu čl. 152. čin. zak., ki določa, da se morajo penzijski prejemki urediti z istim odokom, kakor se izvrši upokojitev. Uradniki so morali čakati šele rešitve prošnje za akontacijo iz Beograda, ki je

patriotičen čut, so pa najbrže obtičali med kolesjem republikanske tiskarne, v kateri se je knjiga tiskala. Dovolj značilno je, da vsebuje še vedno čitanka berilne sestavke, ki govore pri sedanjih razmerah »o cesarju z Dumaja, ki je podaril slovenskim kmetom zlato kolajno« (stran 145.).

Vkljub lepim slikam se nam zdi, da je duh čitanke bolj prikrojen avtonomičnim težnjam pouka kakor državnim in se čudimo, da je knjiga izšla v državnih zalogi šolskih knjig in ne v Jugoslovanski knjigarni, dasi je aprobirana prav v zadnjih zdihljajih dr. Koroščevega prosvetnega ministrovanja, od prosvetnega oddelka v Ljubljani.

tor za hrbet pok. H. Schreinerja in se nam zelo drzno zdi, da si upa postaviti na čelo označbo »Sestavi: Henrik Schreiner«. Knjiga je izšla leta 1924., pokojni Schreiner je umrl leta 1920.; čitanke, iz katerih je vzel avtor sestavke, so pa izšle po Schreinerjevi smrti. Vsekakor nosi založništvo tu odgovornost, če skriva pravega avtorja.

Cena knjigi je 46 Din, kar ne kaže ravno pravega namena »državne« zaloge šolskih knjig, da bi preskrbovala šolski deci čim cenejše knjige.

Značilno pa je tudi, da absolvira več državni zgodovinsko patriočni del čitanka takorekoč s petimi listi, v katerih se spominja ujedinenja z adresno narodnega viječa, kralja Petra z eno samo slikico in kralja Aleksandra samo kot prestolonaslednika v eni slikici iz obale v Albaniji. Dinastijo Karadžordževićev pozna samo, kako je zapuščala svojo domovino in je bila pregnana (str. 411 itd.) Drugi sestavki, ki naj bi vzbujali državni

likah v »nov« izdelek«. Stvar avtorjev in založništva je, da čuvajo ta običaj, ker na prvi pogled se lahko opazi, da ta debela čitanka ni nastala s čuvanjem tega literarnega običaja.

Pa če bi bili vzeti samo sestavki, ki so jih obče imele že stare čitanke. V petdelnih čitankah Učiteljske tiskarne je zelo mnogo originalnih sestavkov, ki so bili sestavljeni nalašč v to svrhu. Zaradi nastalih novih razmer so bili sestavljeni ti sestavki in tem je bilo dodanih zelo mnogo praktičnih gospodarskih beril. In te sestavke je neznan avtor s posebno slastjo prenesel v svojo novo čitanko.

Že pri drugi čitanki smo opazili, da se založništvo poslužuje takih metod. V tej so vzeti povečini vsi originalni sestavki iz Ganglove čitanke. Toda ti sestavki so bili sestavljeni specialno za to čitanko. Toda ob tej priliki je imel avtor vsaj toliko poguma, da je javnost vedela, kdo je sestavil čitanko. Nasprotno pa se pri III. delu zalagine čitanke skriva av-

LISTEK.

Čitanka za obče osnovne šole.

(H. Schreiner.)

(III. del.)

Ilustrirana izdaja v treh delih; za višjo stopnjo eno do trirazrednih osnovnih šol. Druga predelana izdaja. V Ljubljani 1924. Izdala in založila kr. zaloga šolskih knjig in učil. Str. 419. Cena poltrdi vezani knjigi Din 46.

V zalogi šolskih knjig v Ljubljani je izšla slovenska čitanka, ki je sestavljena povečini iz dobesedno izstriženih berilnih sestavkov petdelnih čitank Učiteljske tiskarne, in sicer vzeti iz Černeve III. čitanke, Rapetove IV. čitanke in Fleretove V. čitanke.

Običaj je ta, da se sme vzeti do ene tiskovne pole tuje lastnine ob takih pri-